

Világrendi átalakulás – Eurázsiaé a jövő?*

Zoltai Alexandra

Bruno Maçães:

Eurázsia hajnala – Az új világrend nyomában

Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2018, p. 252

ISBN: 978-615-5884-09-2

A portugál politikus és politológus, Bruno Maçães könyvében annak a nézetének ad hangot, hogy az elkövetkező évtized nem egy-egy kontinens évtizede lesz, hanem Eurázsia felemelkedését hozza majd magával. Felhívja a figyelmet, hogy Eurázsia önmagában is összetett világ, ahol nagyon különböző politikai rendszerek keverednek, de a szerző mégis úgy látja, hogy ez a szuperkontinens ennek ellenére is egyfajta egyensúlyteremtő erővel bírhat a közeljövőben. A második világháború után az európai országoknak azzal kellett szembenéznük, hogy elveszítették vezető szerepüket a világban, a fő nagyhatalom ezután az Amerikai Egyesült Államok lett. A szerző véleménye szerint napjainkban hasonló hatalomátvitel van folyamatban, mely Kína előretörését eredményezi. Ennek következménye az lehet, hogy Eurázsia szerepe felértékelődik, ugyanis Kína az eurázsiai koncepcióban látja az általa elképzelt világrendet. Ennek az elképzelésnek egy fontos bizonyítéka az „Egy Övezet, Egy Út” kezdeményezés (Belt and Road Initiative – BRI). Ez a kialakulófélben lévő „kínai” világnézet azt bizonyítja, hogy Kína (és a szerző szerint Oroszország is) már Eurázsia korában él. A könyv így arra mutat rá, hogy célszerű lenne Európát és Ázsiát egynek tekinteni, és ezután egy egységes Eurázsiaiban gondolkodni.

Maçães a könyv első részében azt a kérdést vizsgálja, hogy honnan ered Európa és Ázsia megosztottsága. Felkutatja továbbá azokat a lehetőségeket, melyek képesek megszüntetni ezt a széttagoltságot, és kifejti véleményét arról, hogy vajon az elmúlt világrend romjain milyen szerepet játszhat az új szuperkontinens. A határ Európa és Ázsia között mindig is bizonytalan és látszólagos volt, a könyv írója Voltaire gondolatain keresztül próbál rámutatni arra, hogy az Azovi-tengerhez érve nehéz megmondani, hogy hol kezdődik Európa és hol Ázsia. A szerző folytatva ezt a gondolatmenetet úgy véli, hogy a két régió közötti megosztottság nem térbeli, hanem sokkal inkább időbeli, ez pedig annak köszönhető, hogy Európa az ipari

---

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Zoltai Alexandra a PAIGEO Geopolitikai Kutatóintézet Kelet-Ázsia elemzője.
E-mail: zoltai.alexandra@paigeobudapest.hu

forradalmak ideje alatt nagy előnyre tett szert a modernizáció és a fejlődés szempontjából. Ma úgy tűnik, hogy Ázsia számára ez a lemaradás nem behozhatatlan, de még érdekesebb az, hogy ezek a különböző fejlődő társadalmak milyen utat választanak a modernizálódásra. Európa és Ázsia különbsége tehát nem másban rejlik, mint abban, hogy Európa évtizedekig a modernizáció útján járt, Ázsia pedig megmaradt a tradíciók követésében. Mára azonban a modernizáció Európán kívüli gyors terjedésével ezek a különbségek halványulni látszanak. A szerző Francis Fukuyamával egyetértve leszögezi, hogy napjainkban a világ országai a modern társadalom kialakulásának különböző útjain járnak, és erről a modern társadalomról alkotott víziók is meglehetősen eltérőek.

A szerző szerint akkor, amikor Oroszország és Kína kifejlesztették közös megaprojektüket – az Egy Övezet, Egy Út kezdeményezést –, egyik legfőbb szándékuk az volt, hogy bebizonyítsák az Európai Unió számára, hogy az európai integrációs törekvés nem elégséges. Ugyanis míg Európa az egyházi modellű hatalomgyakorlás híve, addig Oroszország és Kína többé-kevésbé az univerzalitásban hisz. Az Oroszország és Kína által közösen megálmodott eurázsiai szuperkontinensnek három meghatározó szereplője lenne: egy nyugaton, egy keleten és egy pedig a centrumban. A három központi szereplőt azonban nem lehet értelmezni egymás nélkül, és ezek egymáshoz viszonyított helyzete is folyamatosan változik. Jelen esetben például Moszkva politikailag közelebb áll Pekinghez, mint Berlinhez. Kína szempontjából mindez pozitívumokat rejt, mivel így hozzáférhetőséget kaphat az orosz nyersanyagokhoz, és nagyobb politikai erőt tud képviselni Közép-Ázsiában, valamint Oroszországban is. A szerző Kína vezető nagyhatalommá válásának kulcspontját is az orosz kérdés végleges megoldásában látja. Azt azonban leszögezi, hogy az eurázsiai integráció mást jelent Kína, Oroszország és az Európai Unió számára is. Az Európai Unió szempontjából az eurázsiai koncepcióra azért tekint egy lehetséges megoldásként, mivel így a jelenleg együttműködni képtelen kis európai államok is a szorosabb integrációban lesznek érdekelték, ugyanis beláthatják, hogy egyesével nem vehetik fel a versenyt olyan országokkal, mint Kína vagy India.

A könyv második felében az író saját utazásán keresztül ad geopolitikai körképet Euráziáról. Útja során több, kevésbé ismert országba/városba is ellátogatott, és ott élő helyiekkel beszélgetett. Az így felhalmozott ismeretanyaggal belülről, a helyiek nézetén, tapasztalatain keresztül próbálja meg bemutatni az adott területeket, és alátámasztani azt a nézetét, miszerint a jövőben az eurázsiai szuperkontinens megszületése átírhatja a hatalmi pozíciókat. Külön fejezeteket kap Kína és Oroszország, amely országok Maçães szerint a szuperkontinens politikájának és gazdaságának alapját adhatják.

A szerző első állomása Azerbajdzsán volt, ahol egy helyi építész meglátása szerint Baku az egyetlen igazi eurázsiai város a világtérképen, és nemcsak geopolitikailag, de építészeti is, ugyanis a városban keverednek az európai és ázsiai építészeti

stílusok, ami hatással volt és van a város kultúrájára és szociális életére. Szerinte Európa és Ázsia igazi paradoxon, két elkülönült világ egy közös földrészen. Keletnek és nyugatnak azonban valahol találkoznia kell, csak az a kérdés, hogy hol találjuk ezt a kapcsolódási pontot. A következő állomás Kína nyugati tartománya volt, a főként ujjurok lakta Hszincsiang (Xinjiang) Autonóm Régió, melynek minden belpolitikai problémája ellenére óriási szerepe van az Egy Övezet, Egy Út projekt megvalósulásában. Így érünk a következő nagyobb fejezetben Kínába, ahol a kínai álom megvalósulásáról olvashatunk. A kínai siker kulcsát a szerző főként abban látja, hogy az ország az internethasználat már egy olyan fejlett szintjére lépett, ahol a digitális és a fizikai világ szinte teljesen összekapcsolódott. Ez azonban azt a kérdést is felvetheti, hogy így vajon Kína fel tud-e zárkózni a nyugati világhoz, s ha a válasz igen, akkor vajon megáll-e majd a fejlődésben, ha elérte a nyugati szintet, vagy újabb fejlesztésekkel túllép azon, és erőteljes hatással lesz a kínai társadalomra, Kína politikájára és gyakorlatilag az egész emberiségre is.

Ezután a Nagy-Ussuri szigetre kalauzol minket Maçães, mely helyzetének bemutatása után Oroszországba érünk, ahol az orosz identitás kérdésének tárgyalására is sor kerül. Különböző országrészek és városok végigjárása és bemutatása után a történelmi és kulturális különbségek tükrében arra a következtetésre jut, hogy Oroszország nem tekinthető európai országnak. Úgy gondolja, hogy mivel Oroszország mindig is Európa és Ázsia között helyezkedett el, ezért nem csoda, hogy miért ennyire érdekelt az eurázsiai kérdés kapcsán. A következőkben az „eurázsiai alagút”, vagyis Törökország kerül bemutatásra. Először a történelmi szempontok, majd a jelenkori helyzet kerül felvázolásra. Nagy hangsúlyt kap Recep Tayyip Erdogan török elnök külpolitikája, valamint a török kapcsolat a NATO-val és Oroszországgal, végül pedig a szíriai és az afganisztáni helyzet leírása zárja ezt a részt.

Ezután érünk el Európába. Európa eurázsiai koncepcióban való kilátásait a szerző kritikusan ítéli meg, szerinte ugyanis Európa még mindig úgy értékeli önmagát, mint a modern idők egyik legfejlettebb kontinensét, azonban a szerző, összehasonlítva a világ többi részével (főleg Ázsiával), csak elmaradottságot lát. Maçães úgy véli, hogy napjaink Európájában nagy átalakulás tanúi lehetünk, amit főleg a kívülről jövő változásoknak tulajdonít, valamint szerinte ezeket a változásokat az EU-n belüli országoknak is érezniük kell. Az elmúlt évtizedek alatt az Európai Unió nem igazán törődött az elmaradott Európán kívüli világgal. Most azonban Európát hatalmas sokként érte a kívülről érkező változás szele, amelyre a kialakított rendszer egyelőre nem tud megfelelő választ adni. Az a rendszer, ami eddig automatikusan és jól működött, most hirtelen felborult, kétségbeesett megoldáskeresés vette kezdetét, de nem politikai, hanem sokkal inkább „mérnöki” szempontból, hogy újra működőképes legyen, kérdéses azonban, hogy hosszú távon ez lesz-e a megfelelő megoldás.

A szerző ennek megoldását abban látja, hogy Európának is az eurázsiai koncepciót kellene szem előtt tartania. Érvéleése első indoka a két nagyhatalom, Oroszország és

Kína. További indokként tekint Maçães az olyan külpolitikai tényekre, mint Ukrajna, az energia és a kereskedelem, valamint a menekültválság kérdései. Ez utóbbit véleménye szerint nem lehet sikeresen kezelni anélkül, hogy Európa és Ázsia összefogna. Harmadik indoknak a jövőben kialakuló nagy biztonsági fenyegetéseket tartja, amelyek értelmezése és kezelése eurázsiai kontextusban lenne célszerű. Az író továbbá úgy látja, hogy Európának felsőbbrendűségi tudat nélkül meg kell tanulnia azt, hogy hogyan tudja érdekeit érvényre juttatni keletebbre úgy, mint az egyik eurázsiai hatalom. Szerinte európaiként eurázsiaiinak lenni azt jelenti, hogy a közös európai stratégia és irány megválasztásakor nemcsak Európát kellene figyelembe venni, hanem túl kellene lépni annak határán. Utolsó nyomós érve arra, hogy Európának miért is érne meg az eurázsiai egység, az az, hogy így az Európán belüli széthúzó erők leküzdhetők, és az európai egység megőrizhető.

A szerző az epilógust Donald Trump az Amerikai Egyesült Államok elnökének való megválasztásával és ennek a nemzetközi kapcsolatokra gyakorolt hatásával kezdi. Ezután a muszlim világ és Kína helyzetét elemzi abból a szempontból, hogy milyen nehézségekkel kerülhetnek szembe a jövőben. E nehézségeket leginkább abban látja, hogy ezek a társadalmak a modernizáció irányába vezető úton egy új civilizációs irányt vettek fel. Végezetül Amerika és Európa jövőbeni kihívásait taglalja, amit először is a demokratikus rendszerekből eredeztet. Véleménye szerint a nemzetközi erőegyensúlyban bekövetkező változások sokkal gyorsabban és mélyebbre hatóan gyűrűznek be ezekbe az országokba. A második fő kihívást a kialakuló új világrendben véli felfedezni a szerző, mert szerinte abban nem lesznek konkrét centrumok, hanem az egyensúly a pólusok között alakul majd ki. A Brexit is annak a bizonyítéka a szerző szemében, hogy jelenlegi világrendünk átalakuláson megy keresztül. Maçães konklúziója, hogy egy új szuperhatalom van felemelkedőben, a globális erő megállíthatatlanul Ázsiába tevődik át, s a kérdés az, hogy Európa miként reagál erre a fejleményre.